

DOI : 10.14456/bei.2024.27

การวางแผนพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว
กรณีศึกษา คำชะโนด อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี
Planning for Tourist Attractions Development:
A case of Kham Chanot, Ban Dung District, Udon Thani Province

วิมลยupa ลาภไธสง^{a*} และ วิมลสิริ แสงกรด^a
Wilanyupa Lapthaisong^{a*} and Wimonsiri Saengkrod^a

^aวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประเทศไทย

^aCollege of Local Administration, Khon Kaen University, Thailand

*Corresponding Author. Email: wilanyupa.l@kkumail.com

Received: February 6, 2024

Revised: August 26, 2024

Accepted: October 24, 2024

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงและผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกระแสนิยมต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนโดยรอบคำชะโนด อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี และเพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวและแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคำชะโนด อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ด้วยวิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์กับกลุ่มเป้าหมายที่เลือกแบบมีเกณฑ์ (Criterion Sampling) จำนวน 5 กลุ่ม ได้แก่ ผู้อยู่อาศัยดั้งเดิม ประชาชนที่ย้ายถิ่นเข้ามา ผู้ประกอบอาชีพและผู้ประกอบการรายย่อย เจ้าหน้าที่ของรัฐและคณะกรรมการบริหารคำชะโนด ผลการวิจัยพบว่า วิถีชีวิตของคนในชุมชนที่เคยมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและเลี้ยงสัตว์กลับมีลักษณะโครงสร้างทางสังคมและความสัมพันธ์ของคนในชุมชนคล้ายกับสังคมเมืองมากขึ้น และให้ความสนใจประกอบอาชีพธุรกิจการให้บริการและการค้าขายเพิ่มขึ้น โดยผลกระทบเชิงบวกด้านกายภาพ ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม และวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐาน ระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการมีการพัฒนาและปรับปรุงอยู่เสมอ โอกาสและทางเลือกในการประกอบอาชีพเพิ่มมากขึ้น และวัฒนธรรมในพื้นที่ได้รับการปกป้องอนุรักษ์และฟื้นฟูไม่ให้สูญหายหรือถูกทำลาย ในขณะที่ผลกระทบเชิงลบ ได้แก่ การบุกรุกที่ดิน ระบบนิเวศและสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่บนเกาะคำชะโนดถูกรบกวน คนต่างถิ่นหรือนักธุรกิจเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ในพื้นที่มากขึ้น ค่าครองชีพและราคาที่ดินสูงขึ้น รวมถึงคนในชุมชนมีพฤติกรรมและค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไป จึงได้เสนอแนะแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีศักยภาพและยั่งยืนต่อไป

Abstract

The objectives of this research were to study the changes and impact of pop culture on cultural tourist destinations: a case study of Kham Chanot, Ban Dung district, Udon Thani province and to suggest management guidelines Tourism and Tourism Development Guidelines, Kham Chanot, Ban Dung district,

Udon Thani province, by non-participant observation and interviews with five target groups selected by criterion sampling, including original residents, immigrants, small enterprises, government officials, and the Kham Chanot Executive Committee. The findings revealed that people in the community lead simple lives, with agriculture and animal husbandry being the most common occupations. On the other hand, when cultural tourism emerged, the social structure and relationships of the people in the community became more similar to urban society. People in the community were interested in business careers. The positive impacts caused by tourism in terms of physical, economic, and socio-cultural factors are as follows: infrastructure, public utilities and facilities are always developed and improved. There are more opportunities and career choices, and the culture in the area is protected, conserved and restored after being lost or destroyed. While the negative impacts include land encroachment, the ecosystems, and the animal lives that live on Kham Chanot Island have been affected. More foreigners or business representatives are coming to seek benefits in the area, Therefore the cost of living and land prices are rising, and people in the community have changed their behaviors and values. Therefore, proposed guidelines for tourism management and development tourist attractions for potential and sustainability in the future.

คำสำคัญ: การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ผลกระทบการท่องเที่ยว วัฒนธรรมกระแสนิยม วิถีชีวิต คำชะโนด

Keywords: tourist attraction development, Impact of tourism, Pop culture, Way of life, Kham Chanot

บทนำ

วัฒนธรรมกระแสนิยม (หรือ pop culture) โดยทั่วไปแล้วเป็นวัฒนธรรมที่หลายคนชื่นชอบและให้ความสนใจ โดยปรากฏการณ์วัฒนธรรมกระแสนิยมนี้ยังส่งผลกระทบต่อทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมอีกด้วย โดยนักท่องเที่ยวในที่นี้อาจหมายถึงแฟนคลับได้เช่นกัน ซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกระแสนิยมมีหลายปัจจัย ยกตัวอย่างเช่น Kim, Agrusa, Lee, & Chon (2007) ได้ยกตัวอย่างของวัฒนธรรมกระแสนิยมที่เผยแพร่ผ่านสื่อ เช่น ละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์ มีแนวโน้มที่จะมีอิทธิพลต่อค่านิยมของผู้รับชม เช่น ด้านแฟชั่น ด้านความบันเทิง ด้านสังคม เป็นต้น โดยภาพยนตร์และละครโทรทัศน์สามารถส่งผลกระทบต่อค่านิยมของนักท่องเที่ยวที่ต้องการไปเยือนหรือตามรอยสถานที่ที่ใช้ในการถ่ายละครหรือภาพยนตร์นั้น และการท่องเที่ยวที่เกิดจากภาพยนตร์หรือละครโทรทัศน์ไม่เพียงกระทบต่อเศรษฐกิจในพื้นที่ แต่ยังส่งผลถึงการเพิ่มคุณค่าที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Value) ต่อชุมชนที่เป็นเจ้าของสถานที่ถ่ายทำนั้นด้วย นอกจากนี้ สุริรัตน์ อินทองมาก และ ชุตินา หวังเบญจมาศ (2562) ได้ศึกษาความสำคัญของสื่อประชาสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดสงขลา พบว่า สื่อประเภทบุคคลและอินเทอร์เน็ต ได้แก่ เพื่อน Facebook Google และ YouTube มีผลต่อการสร้างการรับรู้และการตัดสินใจเลือกสถานที่ท่องเที่ยวมากที่สุด ตามลำดับ เนื่องจากสามารถประชาสัมพันธ์และสร้างการรับรู้ได้เป็นวงกว้าง ส่งผลให้เกิดเป็นค่านิยมหรือกระแสในเรื่องนั้น ๆ ได้อย่างรวดเร็ว

กระแสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสมัยนิยมในจังหวัดอุดรธานี เริ่มต้นด้วยเรื่องราวเหนือธรรมชาติซึ่งเกิดขึ้นที่คำชะโนด เช่น เหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ในที่ราบลุ่มแม่น้ำโขงปี พ.ศ. 2519 รวมถึงอำเภอบ้านดุง แต่น้ำท่วมไม่ถึงบริเวณ

คำชะโนด หรือปาฏิหาริย์ที่ นายคำตา ทองสีเหลือง ชาวบ้านวังทอง ตำบลวังทอง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี เล่าว่า ตนได้ไปที่เมืองคำชะโนด ซึ่งเจ้าพญาศรีสุทโธได้จัดให้มีการแข่งขันเรือและประกวดขายงามที่เมืองคำชะโนด นอกจากนี้ เมื่อ 20 ปีที่ผ่านมา ยังมีเหตุการณ์ที่โด่งดังและเป็นเรื่องเล่าสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันคือ เหตุการณ์ผีจ้างหนัง ซึ่งต่อมา ได้ถูกนำไปผลิตเป็นภาพยนตร์โดยแจ่มจันทรภาพยนตร์ จากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้คำชะโนดเริ่มเป็นที่รู้จักมากขึ้น ส่งผลให้นักท่องเที่ยวหลั่งไหลไปที่คำชะโนดเป็นจำนวนมาก แต่เหตุการณ์ที่ทำให้คำชะโนดโด่งดังและเป็นที่ยอมรับมากที่สุด คือ ละคร “นาคี” จากบทประพันธ์นวนิยายของ “ตรี อภิรุณ” มีดารานำแสดง คือ นางสาวณัฐพร เตมียะรักษ์ (แต้ว) และ นายภูภูมิ พงศ์ภาณุภาค (เคน) ซึ่งออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ในปี พ.ศ. 2559 (ไทยรัฐออนไลน์, 2559) และจากความสำเร็จของละครดังกล่าวทำให้มีการต่อยอดนำไปสร้างเป็นภาคต่อของละครในรูปแบบภาพยนตร์ โดยใช้ชื่อว่า นาคี 2 จากกระแสละครและภาพยนตร์ที่เกิดขึ้น ส่งผลให้คำชะโนดกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยว และนักเสี่ยงโชคให้ความสนใจและเดินทางไปกราบไหว้ปู่ศรีสุทโธ – แม่น้ำศรีปทุมมาตามความเชื่อเพื่อขอพรและขอ โชคลาภให้ธุรกิจการค้าเจริญรุ่งเรืองเป็นจำนวนมาก

คำชะโนดตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของตัวเมืองอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ปัจจุบันอยู่ในเขตพื้นที่บ้านโนนเมือง หมู่ที่ 11 ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ซึ่งห่างจากอำเภอบ้านดุงประมาณ 21 กิโลเมตร พื้นที่รอบ ๆ เป็นแหล่งน้ำค้ำ มีเนื้อที่ประมาณ 20 ไร่ มีลักษณะเป็นเกาะกลางน้ำและมีต้นชะโนด เกิดขึ้นจำนวนมาก โดยมีลักษณะคล้ายต้นตาล แต่ขนาดลำต้นสูงยาวเรียวเล็กกว่าต้นตาลขนาดใกล้เคียงกับต้นมะพร้าว ก้านใบจะมีหนามแหลมคมยาว ใบมีลักษณะคล้ายใบตาล เวลาต้องลมจะเกิดเสียงวังเวง และสันนิษฐานว่า ชื่อเมือง คำชะโนดน่าจะเรียกตามชื่อของต้นชะโนด นอกจากนี้ ภายในเกาะคำชะโนดยังมีบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่เรียกว่า บ่อคำชะโนด เป็นน้ำใต้ดินที่ใส ซึ่งจังหวัดอุดรธานีได้นำน้ำจากบ่อน้ำดังกล่าวไปร่วมพิธีสำคัญเสมอ และยังมีศาลเจ้าปู่ศรีสุทโธและ แม่น้ำศรีปทุมมาที่ประชาชนให้ความเคารพนับถือในความศักดิ์สิทธิ์และมีปาฏิหาริย์ให้เห็นมาอย่างต่อเนื่อง โดยมีความเชื่อว่า เป็นสถานที่อาศัยของพญานาคราชและใช้เป็นเส้นทาง ขึ้น – ลง ติดต่อกันระหว่างเมืองบาดาลกับเมืองมนุษย์ (ศูนย์อำนวยการคำชะโนด, 2565)

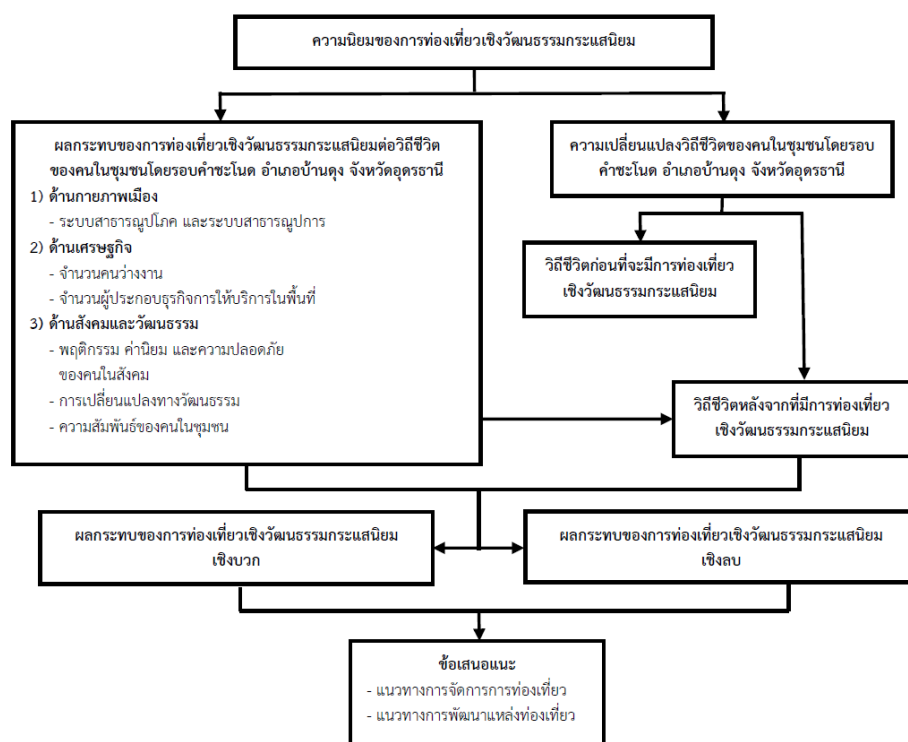
ผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดจากการท่องเที่ยวส่งผลให้ค่านิยม พฤติกรรมส่วนบุคคล ความสัมพันธ์ ภายในครอบครัว รูปแบบของวิถีชีวิต ศีลธรรม การแสดงออกทางความคิด ขนบธรรมเนียมประเพณี และการจัดระเบียบในชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลง (Pizam & Milman, 1984) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง สิ่งเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อ คนในชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยผลกระทบดังกล่าวสามารถพบได้ทั้งในเชิงบวก เช่น การอนุรักษ์วัฒนธรรม ท้องถิ่น ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง เศรษฐกิจภายในชุมชนดีขึ้น เกิดการฟื้นฟูศิลปะและวัฒนธรรม เป็นต้น และเชิงลบ เช่น ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือถูกทำลาย ความปลอดภัย ลดลง ปริมาณขยะมูลฝอยเพิ่มมากขึ้น เป็นต้น นอกจากนี้ Sharpley (2008) ได้สังเกตว่า ผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวยังส่งผลกระทบต่อสังคมหรือชุมชนอย่างมีนัยสำคัญและสามารถสังเกตได้ด้วยตาเปล่า ซึ่งเป็นผลมาจากการเติบโต ของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว นั้น โดยผลกระทบดังกล่าวยังส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งค่านิยมส่วนตัวและส่วนรวม รูปแบบพฤติกรรม โครงสร้าง ทางสังคม วิถีชีวิต และคุณภาพชีวิต (Hall & Page, 2014) โดยผลกระทบทางสังคมที่เกิดจากการท่องเที่ยวมีแนวโน้ม เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และส่งผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่นโดยตรง เนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวและ

คนในท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวนั้นมีปฏิสัมพันธ์กัน เกิดการเรียนรู้แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ดังนั้น หากไม่มีการวางแผนในการรับมือที่ดี อาจส่งผลกระทบต่อคนในชุมชนที่อาศัยอยู่ในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งรวมไปถึงนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวด้วย เช่น การพนัน ยาเสพติดและการค้าประเวณีมีอัตราเพิ่มสูงขึ้น (Choi, 2013) อีกทั้ง Tamakloe (2011) ยังได้อธิบายว่า การขยายตัวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวยังส่งผลกระทบต่อชุมชนในด้านสังคมและวัฒนธรรม เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชน ทั้งในระดับบุคคลและระดับชุมชน ซึ่งการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในชุมชน ยังส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมและวิถีชีวิตของคนในชุมชน เช่น การเปลี่ยนแปลงบรรทัดฐานทางสังคมและค่านิยมทางศีลธรรม

จากข้อมูลดังกล่าวถึงข้างต้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาความเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่มีต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนโดยรอบคำชะโนด อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี หลังจากที่คำชะโนดกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กระแสนิยม เพื่อนำผลการวิจัยดังกล่าวมาใช้เป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีศักยภาพและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

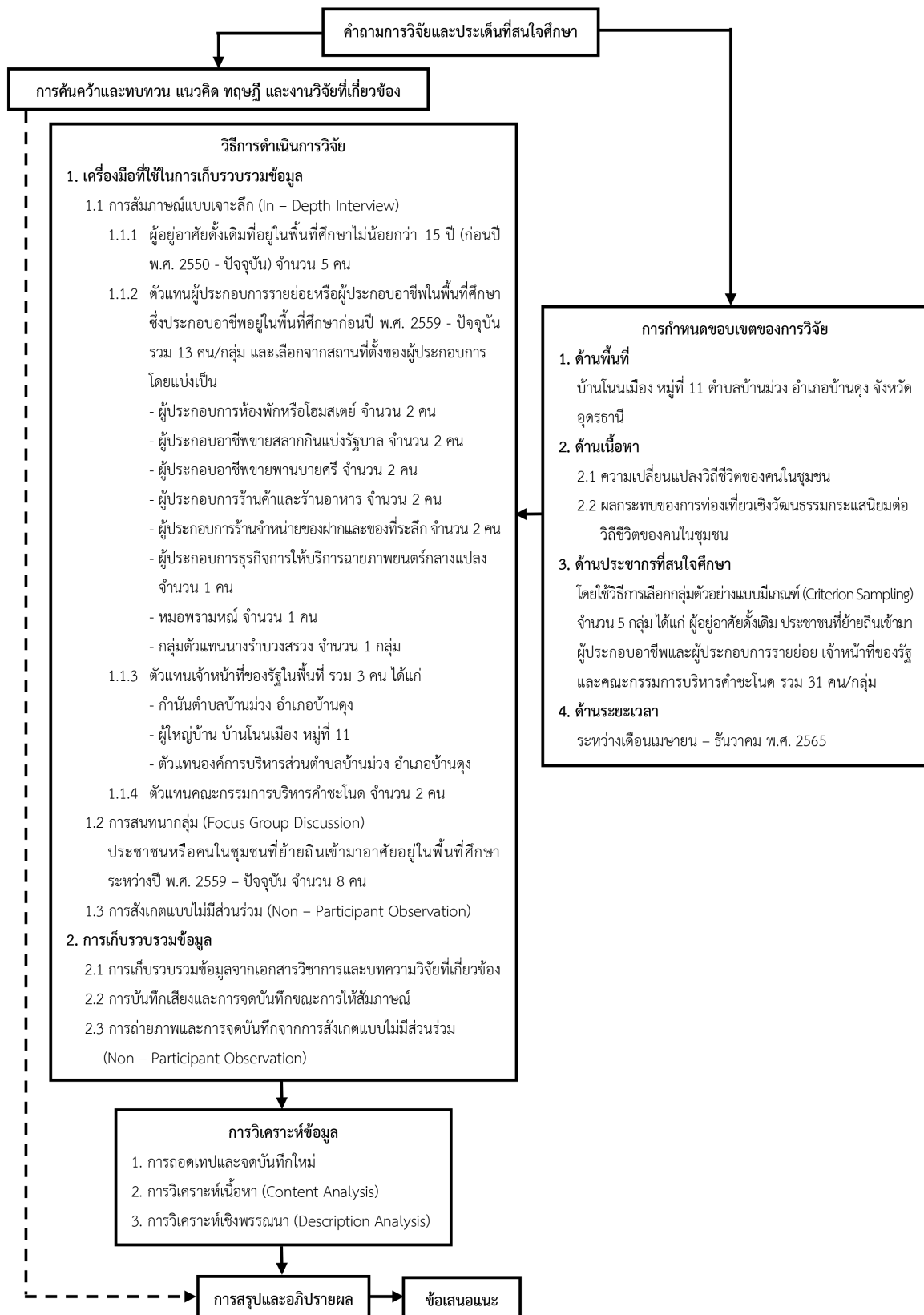
1. เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชนโดยรอบคำชะโนด อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี
2. เพื่อศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกระแสนิยมต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนโดยรอบคำชะโนด อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวและแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคำชะโนด อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและการสื่อสารของมนุษย์ ในรูปแบบของการพูดคุย การสัมภาษณ์ ภาพถ่าย วิดีโอ หรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ (Moser & Korstjens, 2017 อ้างถึงใน วัชรินทร์ อินทพรหม, 2562) และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Description Analysis) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกในประเด็นที่สนใจศึกษาด้วยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบมีเกณฑ์ (Criterion Sampling) ซึ่งเป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ (Ritchie, Lewis, Nicholls, & Ormston, 2013 อ้างถึงใน ประไพพิมพ์ สุธีวสินนท์ และ ประสพชัย พสุนนท์, 2559) ผู้วิจัยได้เลือกบ้านโนนเมือง หมู่ที่ 11 ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี เป็นพื้นที่ศึกษา โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In – Depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non – Participant Observation) กับกลุ่มเป้าหมาย 5 กลุ่ม ได้แก่ ผู้อยู่อาศัยดั้งเดิมที่อยู่ในพื้นที่ศึกษาไม่น้อยกว่า 15 ปี (ก่อนปี พ.ศ. 2550 - ปัจจุบัน) ตัวแทนผู้ประกอบการรายย่อยหรือผู้ประกอบการอาชีพในพื้นที่ศึกษา ศึกษา ซึ่งประกอบอาชีพอยู่ในพื้นที่ศึกษา ก่อนปี พ.ศ. 2559 - ปัจจุบัน ตัวแทนเจ้าหน้าที่ของรัฐในพื้นที่ ตัวแทนคณะกรรมการบริหารคำชะโนด และประชาชนหรือคนในชุมชนที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษา ระหว่างปี พ.ศ. 2559 - ปัจจุบัน รวมทั้งสิ้น 31 คน/กลุ่ม โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 2 ระเบียบวิธีวิจัย (Research Framework)

ผลการศึกษา

1. ผลการศึกษาด้านความเปลี่ยนแปลงและผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกระแสนิยมต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนโดยรอบคำชะโนด อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี

ตารางที่ 1 ผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกระแสนิยมในพื้นที่โดยรอบคำชะโนด อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ที่มีต่อความเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชน

ก่อนที่จะมีการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมกระแสนิยม	หลังจากที่มีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกระแสนิยม	
	เชิงบวก	เชิงลบ
1) คนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและเลี้ยงสัตว์มีการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย 2) ลักษณะการอยู่อาศัยของคนในชุมชนมีลักษณะเป็นสังคมชนบท มีโครงสร้างทางสังคมและความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่ใกล้ชิดกัน 3) วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อของคนในชุมชน มีความเชื่อมโยงกับสถานที่หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปกปักรักษาสถานที่นั้น ๆ ส่งผลให้คำชะโนดมีธรรมชาติและระบบนิเวศที่สมบูรณ์	1) มีทางเลือกและโอกาสในการประกอบอาชีพเพิ่มมากขึ้น 2) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ส่งผลให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น	1) วัฒนธรรมท้องถิ่นถูกผสมหรือเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากการรับเอาวัฒนธรรมต่างถิ่นเข้ามา 2) โครงสร้างทางสังคมและความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากการย้ายถิ่นฐานของผู้อยู่อาศัยใหม่ ส่งผลให้มีลักษณะคล้ายกับสังคมเมืองมากขึ้น 3) นักท่องเที่ยวสร้างความรบกวนให้แก่ชาวบ้าน ส่งผลให้ความเป็นส่วนตัวของคนในชุมชนลดลง จึงเกิดความความขัดแย้งระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่นขึ้น 4) ขาดผู้สืบทอดมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือการประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่น เนื่องจากมีโอกาสและทางเลือกในการประกอบอาชีพเพิ่มมากขึ้น

2. ผลการศึกษาด้านผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกระแสนิยมคำชะโนด อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพเมือง ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคมและวัฒนธรรม

2.1 ด้านกายภาพเมือง

ตารางที่ 2 ผลกระทบด้านกายภาพเมืองในเชิงบวกและเชิงลบที่เกิดจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกระแสนิยมในพื้นที่โดยรอบคำชะโนด อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี

ก่อนที่จะมีการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมกระแสนิยม	หลังจากที่มีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกระแสนิยม	
	เชิงบวก	เชิงลบ
1) จำนวนสิ่งปลูกสร้างมีไม่เยอะมาก ส่วนใหญ่จะเป็นที่อยู่อาศัยของคนในชุมชนเป็นหลัก 2) พื้นที่สีเขียวมีขนาดใหญ่ เนื่องจากเป็นพื้นที่ป่าและพื้นที่ทำเกษตรกรรม	จำนวนบ้านเรือนและสิ่งปลูกสร้างรอบพื้นที่คำชะโนดมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดการขยายตัวของชุมชนและที่อยู่อาศัย	พื้นที่สีเขียวบริเวณพื้นที่โดยรอบคำชะโนดมีปริมาณลดลงอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากการถางป่าและตัดต้นไม้เพื่อขยายพื้นที่เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและการประกอบธุรกิจต่าง ๆ

พ.ศ. 2556

พ.ศ. 2561

พ.ศ. 2564

ภาพที่ 3 การเปรียบเทียบจำนวนสิ่งปลูกสร้างและพื้นที่สีเขียวรอบคำชะโนด ในปี พ.ศ. 2556, พ.ศ. 2561 และ พ.ศ. 2564

ที่มา: Google Earth, 2022

ตารางที่ 3 ผลกระทบด้านกายภาพเมืองในเชิงบวกและเชิงลบที่เกิดจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกระแสนิยมในพื้นที่โดยรอบคำชะโนด อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี (ต่อ)

ก่อนที่จะมีการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมกระแสนิยม	หลังจากที่มีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกระแสนิยม	
	เชิงบวก	เชิงลบ
1) โครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่มีสภาพที่ชำรุดทรุดโทรม และไม่ได้ได้รับการปรับปรุงแก้ไขมาเป็นเวลานาน 2) ระบบสาธารณูปโภคและระบบสาธารณูปการ มีไม่เพียงพอต่อความต้องการของคนในชุมชน และเข้าถึงยาก 3) การจัดการปริมาณขยะมูลฝอยยังไม่มียุทธศาสตร์หรือแนวทางการจัดการที่ชัดเจน	1) มีการสร้างและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวอยู่เสมอ ซึ่งส่งผลกระทบในเชิงบวกต่อคนในชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น 2) คนในชุมชนมีระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่ดี และสามารถเข้าถึงได้มากขึ้น 3) ชุมชนมีระบบและแนวทางการจัดการกับขยะที่เกิดจากชุมชนและการท่องเที่ยวที่ดี เช่น มีการรีไซเคิลพยานบายศรีและนำกลับมาใช้ใหม่	1) การสร้างสิ่งก่อสร้างบนเกาะคำชะโนดเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่บนเกาะคำชะโนดทั้งทางตรงและทางอ้อม 2) การบุกรุกที่ดินของรัฐ (น.ส.ล.) เพื่อสร้างสิ่งปลูกสร้าง ของชาวบ้านและผู้ประกอบการ ในการแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

2.2 ด้านเศรษฐกิจ

ตารางที่ 4 ผลกระทบด้านเศรษฐกิจในเชิงบวกและเชิงลบที่เกิดจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกระแสนิยมในพื้นที่โดยรอบ
คำชะโนด อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี

ก่อนที่จะมีการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมกระแสนิยม	หลังจากที่มีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกระแสนิยม	
	เชิงบวก	เชิงลบ
1) คนในชุมชนมักจะประกอบอาชีพเกษตรกรรม เลี้ยงสัตว์ และการผลิตสินค้าที่ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน รายได้ของคนในชุมชนจึงมาจากการประกอบอาชีพเหล่านี้เป็นหลัก 2) การกระจายรายได้ในพื้นที่ที่มีไม่ทั่วถึง และอัตราการหมุนเวียนเงินในพื้นที่มีน้อย 3) รายรับของคนในพื้นที่มีไม่มาก และทางเลือกในการประกอบอาชีพเสริมเพื่อหารายได้เพิ่มเติมไม่ค่อยมี	1) โอกาสและทางเลือกในการประกอบอาชีพเพิ่มมากขึ้น 2) จำนวนคนว่างงานในพื้นที่ลดลง 3) เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่ และสามารถกระจายรายได้ไปสู่คนในชุมชนอย่างทั่วถึงมากขึ้น 4) คนในชุมชนมีรายรับเพิ่มมากขึ้น จึงมีเงินในการจับจ่ายใช้สอยเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น	1) คนต่างถิ่นหรือนักธุรกิจเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ในพื้นที่มากขึ้น 2) ค่าครองชีพและราคาที่ดินสูงขึ้น 3) เกิดการแข่งขันทางธุรกิจ รวมถึงการประกอบอาชีพระหว่างคนต่างถิ่น นักธุรกิจ และคนในชุมชน

2.3 ด้านสังคมและวัฒนธรรม

ตารางที่ 5 ผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรมในเชิงบวกและเชิงลบที่เกิดจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกระแสนิยมในพื้นที่โดยรอบคำชะโนด อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี

ก่อนที่จะมีการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมกระแสนิยม	หลังจากที่มีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกระแสนิยม	
	เชิงบวก	เชิงลบ
1) คนในชุมชนยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณี และค่านิยมเป็นบรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งปฏิบัติสืบต่อกันมา 2) คนในชุมชนมีความเชื่อและเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ภูต ผี ที่เชื่อว่าเป็นเจ้าที่ และคอยปกป้องรักษาคุ้มครองให้คนในชุมชนปลอดภัย 3) ความสัมพันธ์ของคนในสังคมมีความใกล้ชิดกันมาก มีการพึ่งพาอาศัยและอยู่ร่วมกันแบบเครือญาติ 4) การลักขโมยหรือการก่ออาชญากรรม	1) คนในชุมชนสามารถประชาสัมพันธ์วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง 2) เกิดการปฏิสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในชุมชน 3) วัฒนธรรมในพื้นที่ได้รับการปกป้องและฟื้นฟูไม่ให้สูญหายหรือถูกทำลาย	1) คนในชุมชนมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น การทำแท้งบนต้นชะโนดเพื่อส่องเลข หรือการใช้เสียงในการโฆษณาสินค้าหรือการประชาสัมพันธ์ต่างๆ 2) ค่านิยมของคนในสังคมหรือชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น ค่านิยมการสักการะบูชาพอบุ – แม่ย่า จากขึ้นหมากเบ็งเป็นพานบายศรีพญานาค หรือจุดมุ่งหมายในการเดินทางมาคำชะโนดเปลี่ยนแปลงจากการปฏิบัติธรรมเป็นการมาขอโชคกลาง เป็นต้น

ก่อนที่จะมีการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมกระแสนิยม	หลังจากที่มีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกระแสนิยม	
	เชิงบวก	เชิงลบ
ต่าง ๆ มีจำนวนน้อยหรือแทบไม่มีเลย เนื่องจากทุกคนรู้จักกันดีและเปรียบ- เสมือนเป็นเครือญาติกัน 5) คำชะโนดเป็นที่รู้จักในนามของ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เจียบสงบ เป็นที่ เคารพของชาวบ้านและคนในพื้นที่ โดยรอบ ซึ่งมักจะมีชาวบ้านสนใจและ เดินทางมาปฏิบัติธรรมหรือขอพร อยู่เสมอ 6) นิยมนำพวงมาลัยดอกไม้หรือ ขันหมากเบ็งมาขอพรหรือสักการะ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คำชะโนด		3) โครงสร้างทางสังคมและความ สัมพันธ์ของคนในชุมชนจะเน้นไปในเชิง ธุรกิจและผลประโยชน์เป็นส่วนใหญ่ รวมถึงความปลอดภัยของคนในชุมชน ลดลงเนื่องจากปัญหาการก่ออาชญากรรม

ภาพที่ 4 บ่อน้ำผุดหรือบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ภายในเกาะคำชะโนดที่นักท่องเที่ยว นำเงินมาวางไว้เพื่อขอพร

ภาพที่ 5 ร่องรอยนักท่องเที่ยวที่นำแป้งมาทาต้นไม้เพื่อสวดหาเลขไปเสี่ยงโชค

สรุปผลการวิจัย

การที่คำชะโนดกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกระแสนิยมในปัจจุบัน ส่งผลให้คนในชุมชนบ้านโนนเมือง
หมู่ที่ 11 ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี และพื้นที่โดยรอบได้รับผลกระทบในเชิงบวกและเชิงลบทั้ง
ทางตรงและทางอ้อม เช่น ด้านวิถีชีวิตและการดำเนินชีวิตเปลี่ยนแปลงไปจากการมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มีลักษณะเป็น
สังคมชนบท กลายเป็นโครงสร้างทางสังคมและความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากการย้ายถิ่นฐาน

ของผู้อยู่อาศัยใหม่ ส่งผลให้มีลักษณะคล้ายกับสังคมเมืองมากขึ้น ในขณะที่ผลกระทบเชิงบวกด้านกายภาพ ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม และวัฒนธรรม ได้แก่ การสร้างและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก ระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ระบบการกำจัดขยะที่ได้รับการพัฒนาอยู่เสมอ การมีโอกาสและทางเลือก ในการประกอบอาชีพเพิ่มมากขึ้น เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่และสามารถกระจายรายได้ไปสู่คนในชุมชนอย่างทั่วถึงมากขึ้น รวมถึงคนในชุมชนสามารถประชาสัมพันธ์วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง ทำให้วัฒนธรรมในพื้นที่ได้รับการปกป้องและฟื้นฟูไม่ให้สูญหายหรือถูกทำลาย เป็นต้น แต่การพัฒนาและผลกระทบดังกล่าวที่เกิดขึ้นยังส่งผลให้คนในชุมชนและพื้นที่โดยรอบได้รับผลกระทบในเชิงลบตามมา เช่น พื้นที่สีเขียว บริเวณพื้นที่โดยรอบคำชะโนดมีปริมาณลดลง เนื่องจากการถางป่าและตัดต้นไม้เพื่อขยายพื้นที่เป็นแหล่งที่อยู่อาศัย และการประกอบธุรกิจต่าง ๆ คนต่างถิ่นหรือนักธุรกิจเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ในพื้นที่มากขึ้น ค่าครองชีพและราคาที่ดินสูงขึ้น ค่านิยมและพฤติกรรมของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป รวมถึงความปลอดภัยของคนในชุมชนลดลง เนื่องจากปัญหาการก่ออาชญากรรม เป็นต้น

การอภิปรายผลการวิจัย

1. ความเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชนจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกระแสนิยม

การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่เกิดขึ้นจากการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย มีลักษณะโครงสร้างทางสังคมคล้ายสังคมชนบทและความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่ใกล้ชิดกัน กลายเป็นคนในท้องถิ่นสนใจและหันมาประกอบอาชีพธุรกิจการให้บริการเพิ่มมากขึ้น จึงขาดผู้สืบทอดมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่น โครงสร้างทางสังคมเปลี่ยนไป คล้ายกับสังคมเมืองมากขึ้น ซึ่งสนับสนุนผลการศึกษาของ เกศประภา วัฒนาพันธ์ (2553) ที่พบว่า การท่องเที่ยวมีส่วนกระตุ้นให้คนในชุมชนรับเอาวัฒนธรรม ค่านิยมและพฤติกรรมต่างถิ่นเข้ามาโดยไม่รู้ตัว เช่น พฤติกรรมการบริโภค การประกอบอาชีพ การใช้ภาษาและการแต่งกายท้องถิ่นที่มีแนวโน้มลดลง เป็นต้น ซึ่งการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนอย่างมาก แต่เดิมชาวบ้านมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น ปัจจุบันกลับมีวิถีชีวิตที่เน้นเอาวัฒนธรรมและประเพณีมาเป็นจุดขายในการทำธุรกิจการท่องเที่ยวและบริการเพื่อหารายได้เป็นหลัก และเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านสภาพแวดล้อมของชุมชน ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวยังส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาของ สุธีรา อินทร์พรหม (2547) ที่พบว่า การท่องเที่ยวส่งผลให้รูปแบบหรือโครงสร้างทางสังคม ของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปจากรูปแบบพึ่งพาอาศัยกัน อยู่ด้วยกันเสมือนเครือญาติ กลายเป็นพึ่งพาอาศัยกันน้อยลง ส่งผลให้รูปแบบทางสังคมคล้ายกับ สังคมเมืองมากขึ้น

2. ผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกระแสนิยมคำชะโนด อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพเมือง ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคมและวัฒนธรรม

2.1 ด้านกายภาพเมือง

กระแสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมคำชะโนดที่เพิ่มสูงขึ้นจากความนิยมของละครเรื่องนาคี ส่งผลให้จำนวนบ้านเรือนและสิ่งปลูกสร้างรอบพื้นที่คำชะโนดมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น เกิดการสร้างและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อรองรับกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดการบุกรุกที่ดิน ส่งผล

กระทบต่อระบบนิเวศและสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่บนเกาะคำชะโนดทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยผลการวิจัยดังกล่าวเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับงานวิจัยของ อรไท ครุฑเวช และคณะ (2564) ที่พบว่า การท่องเที่ยวตามกระแสนครส่งผลให้สถานที่ถ่ายทำซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวพยายามพัฒนาและปรับปรุงภูมิทัศน์ให้พร้อมต้อนรับนักท่องเที่ยวอยู่เสมอ พร้อมทั้งยังมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่ ยกตัวอย่างเช่น ถนนที่ใช้ในการสัญจรภายในชุมชน ป้ายบอกทาง และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมา ในขณะที่ผลกระทบเชิงลบที่เกิดขึ้นพบว่า ขยะมูลฝอยมีปริมาณเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก เกิดการจราจรหนาแน่นหรือติดขัดเนื่องจากมีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางมาเป็นจำนวนมาก และส่งผลให้เกิดมลภาวะทางอากาศตามมา เช่นเดียวกับการศึกษาของ นุชประวีณ์ ลิขิตศรีณย์ (2562) ที่พบว่า การที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางมายังสถานที่ท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้ดีขึ้นอยู่เสมอ ซึ่งรวมไปถึงการกำหนดนโยบายในการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค ระบบสาธารณูปการ และระบบการรักษาความปลอดภัยในพื้นที่ ทำให้คนในชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาดังกล่าว ส่งผลให้คนในชุมชนสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตและมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสนับสนุนการศึกษาของ จิตรลดา ปิ่นทอง (2564) ที่พบว่า จากการปรับปรุงและพัฒนาระบบสาธารณูปโภค โครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมา นอกจากจะส่งผลให้ประชาชนมีมาตรฐานในการดำเนินชีวิตที่สูงขึ้นแล้ว การพัฒนาดังกล่าวยังทำให้เกิดการบุกรุกป่า ทำให้ป่าหรือระบบนิเวศเสื่อมโทรมลง และส่งผลต่อความหลากหลายของระบบนิเวศในพื้นที่ตามมา

2.2 ด้านเศรษฐกิจ

จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังคำชะโนดเป็นจำนวนมาก ดึงดูดให้นักลงทุนและผู้ประกอบการสนใจและต้องการแสวงหาผลประโยชน์ในพื้นที่ ส่งผลให้เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจ เกิดโอกาสและทางเลือกในการประกอบอาชีพ รวมถึงเกิดการแข่งขันทางเศรษฐกิจในพื้นที่ ทำให้ค่าครองชีพและราคาที่ดินสูงขึ้น ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยของ อรไท ครุฑเวช และคณะ (2564) ที่พบว่า การท่องเที่ยวตามกระแสนครกระตุ้นให้เกิดการค้าขายและการกระจายรายได้ในชุมชน ทำให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น รวมถึงยังเปิดโอกาสและเพิ่มทางเลือกในการประกอบอาชีพให้กับคนในชุมชน โดยคนในชุมชนส่วนหนึ่งมีรายได้จากการขายของที่ระลึก ขายอาหารและเครื่องดื่มในบริเวณสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนผ่านการประกอบอาชีพและการจ้างงานในรูปแบบต่าง ๆ อีกทั้ง ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ จิตรลดา ปิ่นทอง (2564) ที่พบว่า การท่องเที่ยวทำให้ธุรกิจภายในชุมชนมีการเติบโตมากขึ้น มีการผลิตสินค้าต่าง ๆ ภายในชุมชนเพิ่มมากขึ้น เกิดการจ้างงาน ส่งผลให้คนในชุมชนสามารถสร้างงาน สร้างอาชีพและรายได้ให้แก่ตนเองและชุมชน ทำให้เกิดการกระจายรายได้ภายในชุมชนตามมา แต่การเติบโตทางเศรษฐกิจดังกล่าวยังส่งผลให้ค่าครองชีพของคนในชุมชนเพิ่มสูงขึ้น เกิดการลงทุนจากนักลงทุนต่างถิ่นมากขึ้น มีการเคลื่อนย้ายแรงงานจากคนนอกพื้นที่หรือคนต่างถิ่นมากขึ้น รวมถึงคนในชุมชนสนใจประกอบอาชีพธุรกิจการให้บริการทางการท่องเที่ยวมากกว่าการทำเกษตรกรรม จึงส่งผลให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจภายในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป

2.3 ด้านสังคมและวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกระแสนิยมที่เกิดขึ้น ส่งผลให้คนในชุมชนมีโอกาสประชาสัมพันธ์วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง เกิดการอนุรักษ์ป้องกันไม่ให้สูญหายหรือถูกทำลาย

รวมถึงยังเกิดการปฏิสัมพันธ์และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวัฒนธรรมระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในชุมชน ส่งผลให้ค่านิยม พฤติกรรม และโครงสร้างทางสังคมของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป เช่นเดียวกับงานวิจัยของ อรไท ครุฑเวช และคณะ (2564) ที่พบว่า การท่องเที่ยวตามกระแสครีมีมีส่วนช่วยฟื้นฟูและเผยแพร่วัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยการประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีอยู่แล้วให้กับบุคคลภายนอกหรือนักท่องเที่ยวที่ยังไม่รู้จักรั้ววัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจ การรับรู้และเป็นที่รู้จักมากขึ้น รวมถึงคนในชุมชนยังเกิดความรัก ความหวงแหน ต่อขนบธรรมเนียมและประเพณีวัฒนธรรม ที่สืบทอดกันมายาวนาน ในขณะที่ผลกระทบเชิงลบที่เกิดขึ้นคือคนในชุมชนถูกกำหนดบทบาทให้เป็นผู้ให้บริการมากกว่าการเป็นเจ้าของบ้านหรือเจ้าของพื้นที่ เกิดการนำเสนอขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมที่ผิดเพี้ยนไป ส่งผลให้นักท่องเที่ยวเกิดความเข้าใจผิดและได้รับข้อมูลในท้องถิ่นที่ไม่ถูกต้อง นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสนับสนุนการศึกษาของ นุชประวีณ์ ลิขิตศรีณย์ (2562) ที่พบว่า การที่คนในชุมชนมีส่วนช่วยประชาสัมพันธ์และเผยแพร่วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีท้องถิ่นให้แก่ักท่องเที่ยวส่งผลให้คนในชุมชนเกิดความรัก ความภาคภูมิใจต่อแหล่งท่องเที่ยวของตนมากขึ้น แต่ผลกระทบเชิงลบจากการท่องเที่ยวที่ตามมา ได้แก่ ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม รวมถึงแนวปฏิบัติของคนในท้องถิ่นเกิดการเปลี่ยนแปลงและเลือนหายไป คนในชุมชนมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป เกิดการเลียนแบบพฤติกรรมต่างถิ่นหรือพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมมากขึ้น วัฒนธรรมถูกทำให้กลายเป็นสินค้าและการให้บริการ เกิดการย้ายถิ่นของผู้ที่ต้องการเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ในพื้นที่มากขึ้นและมีเพียงบางกลุ่มเท่านั้นที่ได้รับโอกาสและประโยชน์จากการท่องเที่ยว การที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่มากขึ้นยังส่งผลต่อความปลอดภัยด้านชีวิตทรัพย์สินและความเป็นอยู่ของคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวให้มีความปลอดภัยลดลง ซึ่งส่งผลให้เกิดอัตราการต่ออาชญากรรมที่เพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ควรกำหนดนโยบายในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ระบบนิเวศ และการจัดการพื้นที่เพื่อใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด พร้อมทั้งการกำหนดข้อปฏิบัติเพื่อควบคุมพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ไม่พึงประสงค์ เพื่อส่งเสริมผลกระทบเชิงบวกและหลีกเลี่ยงผลกระทบเชิงลบที่อาจเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดย Pedersen (2002) ได้เสนอกลยุทธ์และแนวทางการจัดการการท่องเที่ยว เพื่อแก้ไขปัญหาหรือผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น ได้แก่

1.1 การควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวโดยการลดจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่ต่าง ๆ การกระจายจำนวนนักท่องเที่ยวไม่ให้แออัดอยู่ในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง หรือการกำหนดพื้นที่ให้แก่ักท่องเที่ยว เช่น การจำกัดพื้นที่เข้า - ออก หรือการปิดพื้นที่บางส่วน การจำกัดขนาดหรือจำนวนของกลุ่มนักท่องเที่ยว (Limiting Group Sizes) หรือการเก็บค่าธรรมเนียมในการเข้าพื้นที่ในอัตราที่แตกต่างกัน ระหว่างวันทำการ (วันจันทร์ - วันศุกร์) วันหยุดสุดสัปดาห์ (เสาร์ - อาทิตย์) และวันหยุดนักขัตฤกษ์ เป็นต้น สำหรับคำชะโนดที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก และยิ่งเพิ่มมากขึ้นเป็นเท่าตัวในวันหยุดสุดสัปดาห์และวันหยุดนักขัตฤกษ์ จึงควรมีการจำกัดขนาดหรือจำนวนของนักท่องเที่ยว โดยการแบ่งนักท่องเที่ยวเข้าเป็นรอบตามจำนวนที่กำหนด เพื่อป้องกันไม่ให้อาณาเขตนักท่องเที่ยวในเกาะคำชะโนดหนาแน่น

จนเกินไป โดยการกำหนดเวลาเข้าสักการะในแต่ละรอบเพื่อให้ง่ายต่อการจัดการ รวมถึงการจำกัดหรือปิดกั้นพื้นที่ในเกาะคำชะโนดบางส่วนเพื่อฟื้นฟูธรรมชาติหรือพื้นที่บริเวณนั้นให้ได้รับการฟื้นฟูและอุดมสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

1.2 รูปแบบและข้อจำกัดของกิจกรรมสามารถเปลี่ยนแปลงได้ โดยขึ้นอยู่กับทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยววันนั้น เช่น การขึ้นหรือลดอัตราค่าบริการสำหรับนักท่องเที่ยวบางกลุ่ม เช่น เด็ก เยาวชน หรือผู้สูงอายุ การห้ามทำกิจกรรมบางอย่างที่อาจส่งผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยว โดยการนำกฎหมาย ระเบียบและข้อบังคับมาใช้ในการเสนอหรือไม่เสนอให้มีโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) ในแหล่งท่องเที่ยวบางประเภท เช่น แหล่งท่องเที่ยวที่มีการอนุรักษ์ระบบนิเวศและจำเป็นจะต้องเดินเท้าเท่านั้น รวมไปถึงการอนุรักษ์สิ่งปลูกสร้างดั้งเดิมให้คงอยู่ เป็นต้น ปัจจุบันคำชะโนดมีสิ่งปลูกสร้างเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ักท่องเที่ยวจำนวนมาก ซึ่งสิ่งปลูกสร้างเหล่านี้มีทั้งที่จำเป็นและไม่จำเป็น ดังนั้น ในบริเวณเกาะคำชะโนดควรอนุรักษ์และรักษาพื้นที่สีเขียวไว้เพื่อรักษาระบบนิเวศและความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตให้เหมือนกับที่เคยเป็นในอดีต จึงไม่ควรสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกและสิ่งปลูกสร้างบนเกาะคำชะโนดเพิ่มอีก นอกจากนี้ เพื่อเป็นการรักษาบรรยากาศ ความเงียบสงบและวัฒนธรรมอันดีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา ควรจัดให้มีพื้นที่พักผ่อนหรือใช้สำหรับทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้ห่างออกมาจากบริเวณเกาะคำชะโนด เพื่อไม่ให้เกิดเสียงดังรบกวนผู้ที่เดินทางมาสักการะและขอพร รวมถึงการกำหนดแนวทาง กฎระเบียบและข้อบังคับออกมาใช้เพื่อควบคุมให้นักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการปฏิบัติตามเพื่อให้เกิดความเรียบร้อยและป้องกันผลเสียที่จะตามมา

1.3 พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่พึงประสงค์สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เช่น การจัดโปรแกรมหรือการอบรมนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติหรือการเข้าร่วมกิจกรรมที่ถูกต้องและส่งผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวน้อยที่สุดหรือการให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเพื่อสร้างความตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวนั้น เช่น การเคารพสถานที่ วิถีชีวิต ความเชื่อ หรือแนวทางปฏิบัติของคนในชุมชน เป็นต้น คำชะโนดเป็นสถานที่แห่งความศรัทธาและเงียบสงบ ซึ่งเหมาะแก่การเดินทางมากราบไหว้ขอพรและการปฏิบัติธรรม ดังนั้น นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาควรมีพฤติกรรมที่สุภาพ ไม่ส่งเสียงดังหรือรบกวน รวมถึงการเคารพสถานที่ด้วยการปฏิบัติตามแนวทางและความเชื่อของชาวบ้านที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา เช่น การถอดรองเท้าก่อนเข้าเกาะคำชะโนด การแต่งกายด้วยชุดสุภาพเรียบร้อย ไม่แต่งสีฉูดฉาด เป็นต้น ดังนั้น เพื่อเป็นการรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมอันดีของคนในพื้นที่ จึงควรจัดให้มีการประชาสัมพันธ์แนวทางและข้อปฏิบัติในการเข้าเกาะคำชะโนดด้วยวิธีการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์หรือมีเจ้าหน้าที่คอยให้คำแนะนำและชี้แจงเพื่อทำความเข้าใจกับนักท่องเที่ยวก่อนเข้าไปกราบสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์บนเกาะคำชะโนด

1.4 สภาพแวดล้อมทางกายภาพและโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) อาจมีการเปลี่ยนแปลงให้สามารถรองรับความต้องการและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น เช่น การสร้างโครงสร้างพื้นฐานให้มีความแข็งแรง ทนทานและมีประสิทธิภาพ หรือการย้ายโครงสร้างพื้นฐาน (Relocated Infrastructure) ไปยังสถานที่หรือบริเวณที่มีความเหมาะสม เช่น การย้ายแหล่งกำจัดของเสียให้ห่างจากบริเวณที่อยู่อาศัยของคนในชุมชน เป็นต้น ในแต่ละวันมีจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาคำชะโนดเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้ที่จอดรถมีจำนวนไม่เพียงพอ ดังนั้น เพื่อลดจำนวนรถยนต์ในพื้นที่และลดความแออัดที่เกิดขึ้น ควรมีการจัดรถรางหรือรถนำเที่ยวไว้คอยให้บริการรับ - ส่ง นักท่องเที่ยวเป็นรอบ ๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวจอดรถไว้นอกบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวและใช้รถรางหรือรถนำเที่ยวแทน หรือการจัด

การวางแผนพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ภูมิศึกษา คำชะโนด อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี
วิรัชญา ลาภไธสง และ วิมลสิริ แสงกรด

ให้มีพื้นที่จอดรถมอเตอร์ไซด์และรถยนต์เพิ่มมากขึ้นเนื่องจากปัจจุบันมีที่จอดรถไม่เพียงพอและไม่มีการแบ่งพื้นที่อย่างชัดเจน เกิดความไม่เป็นระเบียบและยากต่อการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยว (ภาพที่ 6)

ภาพที่ 6 บริเวณพื้นที่จอดรถ (กรอบสีแดง) ซึ่งมีไม่เพียงพอและไม่มีการแบ่งพื้นที่อย่างชัดเจน

ที่มา: Google Earth, 2023

นอกจากนี้ การแบ่งพื้นที่สำหรับร้านค้า เช่น ร้านขายของฝากของที่ระลึก ร้านขายวัตถุมงคล ร้านขายอาหารและเครื่องดื่ม ร้านขายสลากกินแบ่งรัฐบาล ไม่มีการแบ่งโซนให้เป็นระเบียบเรียบร้อยเพื่อให้ง่ายและสะดวกต่อนักท่องเที่ยว อีกทั้งไม่มีบริเวณที่นั่งสำหรับพักผ่อนหรือหลบแดด โดยจะสังเกตเห็นนั่งท่องเที่ยวไปนั่งพักผ่อนหรือหลบแดดบริเวณใต้ต้นไม้และจุดจอดรถแทน ซึ่งอีกหนึ่งปัญหาที่สำคัญและจำเป็นต้องแก้ไขคือ ห้องน้ำไม่เพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยวและขาดความสะอาด ดังนั้น คณะกรรมการบริหารคำชะโนด หน่วยงานหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรแก้ไขปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ทั้งการจัดระเบียบร้านค้าให้มีการแบ่งโซนตามลักษณะชนิดหรือประเภทของสินค้าให้ชัดเจน การจัดบริเวณที่นั่งพักผ่อนหรือจุดพักผ่อนสำหรับนักท่องเที่ยว รวมถึงการรักษาความสะอาดห้องน้ำเดิมที่มีอยู่แล้วและเพิ่มจำนวนห้องน้ำเพื่อรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยว ซึ่งการบริหารจัดการและการพัฒนาเช่นนี้จะทำให้คำชะโนดมีความเป็นระเบียบไม่ยุ่งวุ่นวายเหมือนปัจจุบัน และสะดวกต่อนักท่องเที่ยวที่เดินทางมา

ภาพที่ 7 แสดงพื้นที่สำหรับร้านค้า ซึ่งไม่มีการแบ่งโซนตามลักษณะชนิดหรือประเภทของสินค้าอย่างชัดเจน

1.5 การลดความขัดแย้งระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่น เช่น การแบ่งขอบเขตพื้นที่สำหรับการท่องเที่ยวให้ชัดเจน การเพิ่มบทบาทและการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นในการวางแผนหรือกำหนดแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรและมรดกท้องถิ่น หรือการกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวให้กับคนในท้องถิ่น

เป็นต้น เพื่อให้คนในชุมชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณโดยรอบคำชะโนดซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ได้รับผลกระทบน้อยที่สุด ควรส่งเสริมและเพิ่มบทบาทให้กับคนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรในพื้นที่ของตนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งต่อคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวที่เดินทางมา รวมถึงอาจมีการกำหนดขอบเขตหรือพื้นที่ให้ชัดเจนว่าบริเวณไหนนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปได้เพื่อรักษาความสงบและความเป็นส่วนตัวของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้น

แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่กล่าวมาข้างต้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวจำเป็นต้องรู้ถึงข้อได้เปรียบและข้อจำกัดในพื้นที่ รวมไปถึงผลกระทบทั้งในเชิงบวกและเชิงลบที่อาจจะเกิดขึ้นในพื้นที่ของตนก่อน จึงจะสามารถกำหนดแนวทางในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างตรงประเด็นและมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวที่มีการพัฒนาและการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนเพื่อให้คนในชุมชนและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียได้ประโยชน์สูงสุด

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาในครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาและเปรียบเทียบผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกระแสนิยมคำชะโนด อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี กับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกระแสนิยมอื่น เพื่อเปรียบเทียบผลกระทบที่เกิดขึ้นว่าเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร มากน้อยเพียงใด

2.2 ศึกษาการจัดการความขัดแย้งระหว่างคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกระแสนิยมในพื้นที่โดยรอบคำชะโนด อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี

2.3 ศึกษาแนวทางในการบริหารจัดการและน่านโยบายการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกระแสนิยมไปใช้ (Policy Management) เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวที่นั้เกิดการบริหารจัดการและพัฒนาอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- เกศประภา วัฒนาพันธ์. (2553). ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนบ้านท่าลั้งในเขตอุทยานแห่งชาติผาแต้ม อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดอุบลราชธานี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี).
- จิตรลดา ปิ่นทอง. (2564). ผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนจังหวัดจันทบุรี. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, 16(58), 34-45.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2559). นาคี. สืบค้นเมื่อ 27 มิถุนายน 2565, จาก <https://www.thairath.co.th/novel/Nakee>
- นุชประวีณ์ ลิขิตศรีณย์. (2562). ผลกระทบทางการท่องเที่ยวต่อชุมชนรอบบริเวณอุทยานแห่งชาติพุเตย จังหวัดสุพรรณบุรี. วารสารวิทยาศาสตร์การกีฬาและสุขภาพ, 20(2), 139-150.
- ประไพพิมพ์ สุธีวินนทน์, & ประสพชัย พสุนนท์. (2559). กลยุทธ์การเลือกตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ. วารสารปริชาต มหาวิทยาลัยทักษิณ, 29(2), 31-48.
- วัชรินทร์ อินทพรหม. (2562). การวิเคราะห์และการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, 10(2), 314-333.

- ศูนย์อำนวยการคำชะโนด. (2565). *ประวัติความเป็นมาของคำชะโนด โดยสังเขป*. สืบค้นเมื่อ 25 พฤษภาคม 2565, จาก <http://www.khamchanod.in.th/history.php>
- สุธีรา อินทร์พรหม. (2547). *ผลกระทบของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต่อวิถีชีวิตของเกษตรกร: ศึกษากรณีชุมชนเขวงอำเภอกะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- สุรรัตน์ อินทองมาก, & ชุตินา หวังเบญหมัด. (2562). การรับรู้สื่อประชาสัมพันธ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวจังหวัดสงขลา. *การประชุมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 10*. สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- อรไท ครุเวโซ, ญัฐิกา ทานนท์, สุรรัตน์ หาญสมบัติ, กุลทิราณี บุญชัย, & วรพจน์ ตรีสุข. (2564). ผลกระทบการท่องเที่ยวจากวัฒนธรรมกระแสนิยมของละครที่ถ่ายทำในจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม*, 11(1), 274-287.
- Choi, S.H. (2013). The impacts of tourism and local residents' support on tourism development: a case study of the rural community of Jeongseon, Gangwon Province, South Korea. *AU-GSB e-journal*, 6(1), 73-82.
- Google Earth. (2022). *Kham Chanot Wangnakhin Udonthani*. Retrieved July 5, 2022, from <https://earth.app.goo.gl/wN4UkW>
- Google Earth. (2023). *Kham Chanot Wang Nakhin*. Retrieved July 14, 2023, from https://earth.google.com/web/search/%e0%b8%84%e0%b8%b3%e0%b8%8a%e0%b8%b0%e0%b9%82%e0%b8%99%e0%b8%94%e0%b8%a7%e0%b8%b1%e0%b8%87%e0%b8%99%e0%b8%b2%e0%b8%84%e0%b8%b4%e0%b8%99%e0%b8%97%e0%b8%a3%e0%b9%8c+Ban+Muang,+Ban+Dung+District,+Udon+Thani/@17.7447363,103.3607225,177.04943313a,1000.53682076d,35y,CswBGqEBEpoBCiUweDMxMjRhZjg4Mjg5NWM3ZGY6MHhjZDI5NDVlNzMyZjUwZDhlGeCkxAmnvjFAIZsb0xMW11IAKL_guLTguLPgulrguLDguYLGuJnguJTguKfguLHgulfguJnguLLguLTguLTguJnguJfguKPguYwgQmFuE11YW5nLCBCYW4gRHVuZyBEaXN0cmJjdCwgVWRvbiBUaGFuaRgCIAEijgokCa48EOTmqEVAEaZItE9-XTZAGbNdbGdqg2VAIYd3lir72HA
- Hall, C.M., & Page, S.J. (2014). *The Geography of Tourism and Recreation: Environment, Place and Space*. (4th ed). England: Routledge.
- Kim, S.S., Agrusa, J., Lee, H., & Chon, K. (2007). Effects of Korean television dramas on the flow of Japanese tourists. *Tourism Management*, 28(5), 1340-1353.
- Moser, A., & Korstjens, I. (2017). Series: Practical guidance to qualitative research. Part 1: Introduction. *European Journal of General Practice*, 23(1), 271-273.
- Pedersen, A. (2002). *Managing Tourism at World Heritage Sites: A Practical Manual for World Heritage Site Managers*. Paris: UNESCO World Heritage Centre.

- Pizam, A., & Milman, A. (1984). The social impacts of tourism. *Industry and Environment*, 7(1), 11-14.
- Ritchie, J., Lewis, J., Nicholls, C.M., & Ormston, R. (2013). *Qualitative Research Practice: A Guide for Social Science Students and Researchers*. (2nd ed). California: SAGE Publications.
- Sharpley, R. (2008). *Tourism, Tourists and Society: Tourism and Tourist Motivation*. (5th ed). England: Routledge.
- Tamakloe, G.D. (2011). *The Impact of Tourism on The Socio-Cultural Setting of Rural Communities in Ghana" A Case Study of Boabeg-fiema in The Brong Ahafo Region"*. (Master of Public Policy thesis, KDI School of Public Policy and Management).